AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Fakültesi yayınıdır.
Yıl: 2008 Sayı:1 ISSN:1307-9700

Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

akdeniz - sanat dergisi

ANTALYA - 2008

Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ

Yıl: 2008
Sayı: 1
ISSN: 1307-9700

AKDENİZ-SANAT DERGİSİ

"Hakemli Dergi"
Yılda iki kez Mart ve Kasım aylarında yayımlanır.

ANTALYA 2008

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ
DEKANLIĞI

SAHİBİ
Güzel Sanatlar Fakültesi adına
Prof. Abdullah Uz (Dekan)

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Prof. Dr. Bekir Deniz

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Prof. Dr. Bekir Deniz

YAYIN KURULU
Prof. Dr. Bekir Deniz (Başkan)
Yrd. Doç. Enver Güner
Yrd. Doç. Oğuz Haşlakoğlu
Yrd. Doç. Dr. Zuhal Elinç Kaynakçı
Öğr. Gör. Defne Alkandemir
Öğr. Gör. Handan Dayı
Arş. Gör. Bekir Kirişcan

DANIŞMA KURULU
Prof. Dr. Tuncay Neyişci
Yrd. Doç. Öznur Aydın
Yrd. Doç. Nafia Özdemir Hanyaloğlu

İNGİLİZCE DÜZELTİ
Yrd. Doç. Oğuz Haşlakoğlu

GRAFİK TASARIM - BASKI HAZIRLIK
Arş. Gör. Bekir Kirişcan
Öğr. Gör. Defne Alkandemir

TEKNİK ELEMAN
Tek. Leyla Kumbul

İLETİŞİM
Akdeniz Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığı
07058 Kampüs, ANTALYA
T: +90 242 310 62 00
F: +90 242 310 62 13
www.akdeniz.edu.tr/gsf
akdenizsanat@akdeniz.edu.tr

YAYIN KURULU BAŞKANI (EDİTÖR)
Prof. Dr. Bekir DENİZ

HAKEM KURULU

Prof. Uğurcan Akyüz
Prof. Zeki Alpan
Doç. Dr. Erol Altınsapan
Prof. Günay Atalayer
Prof. Dr. Ayfer Aytuğ
Prof. Dr. Serpil Bağcı
Prof. Dr. Örcün Barışta
Prof. Ertuğrul Bayraktar
Prof. Dr. Türev Berki
Prof. Zerrin Demirsu Bilir
Prof. Şehvar Beşiroğlu
Prof. Nilay Kan Büyükişleyen
Doç. Dr. Aytekin Can
Prof. Dr. Şerife Cengiz
Prof. Dr. Nevzat Çevik
Prof. Sevim Çizer
Prof. Dr. Altan Çilingiroğlu
Prof. Dr. Bekir Deniz
Prof. Çiçek Derman
Doç Dr. Zeynep Direk
Prof. Nazan Erkmen
Prof. Güler Ertan
Prof. Adem Genç
Prof. Zafer Gençaydın
Prof. Dr. Kıymet Giray
Doç. Dr. Eser Gültekin
Prof. Dr. Hamza Gündoğdu
Prof. Barboros Gürsel
Prof. Ayşegül İzer
Prof. Sabit Kalfagil
Prof. Filiz Kamacıoğlu
Prof. Dr. Recai Karahan
Prof. A. Aytaç Katı
Prof. Meltem Kaya
Prof. Levent Kılıç
Doç. Dr. Taner Korkut
Prof. Hande Kura
Prof. Dr. Hande Kutluk
Prof. Dr. Zeynep Mercangöz
Prof. Dr. Selçuk Mülayim
Prof. Dr. Zafer Özden
Prof. Dr. Aydın Ziya Özgür
Prof. Elvan Özkavruk
Prof. Ferit Özşen
Prof. Gül Özturanlı
Prof. İsmail Öztürk
Prof. Dr. Seyide Parsa
Prof. Hasan Pekmezci
Prof. Hasip Pektaş
Prof. Mehmet Zaman Saçlıoğlu
Prof. Mümtaz Sağlam
Doç Namık Kemal Sarıkavak
Doç Sevim Selamet
Prof. Nilgün Sim Süldür
Prof. Dr. Ayten Sürür
Prof. Dr. Biret Tavman
Prof. Dr. Adnan Tepecik
Doç. Dr. Seda Tönük
Prof. Sitare Turan
Prof. Tevfik Fikret Uçar
Prof. Abdullah Uz
Prof. Hamdi Ünal
Prof. Dr. Ayşe Üstün
Prof. Dr. Bülent Vardar
Prof. Dr. Yıldırım Yavuz
Prof. Dr. Filiz Yenişehirlioğlu
Prof. Dr. Ahmet Cengiz Yıldızcı
Prof. Dr. Konca Yumlu

İÇİNDEKİLER

Sunuş

Akdeniz Sanat Doğarken

Öznur AYDIN, *Suzhou İpek Müzesi / Suzhou Silk Museum* 1

Benan ÇELİKEL, *Etik-Estetik Bir Karşılaştırma: Ankara-Keçiören Ve Eskişehir'de Kent İmaji Üzerine / An Ethical-Aesthetical Comparison: On The İmage of The City, Ankara-Keçiören and Eskişehir* 7

Bekir DENİZ, *Orta Asya' daki Eski Türk Evleri / Old Turkish Houses in Central Asia* 17

Zuhal KAYNAKÇI ELİNÇ, *Silver Wedding Evi Duvar Resminin Bahçe Mimarisi Açısından İrdelenmesi / Studying The Wall Painting of Silver Wedding House From The Landscape Point of View* 53

Özand GÖNÜLAL, *Soyut Resimden Soyut Fotoğrafa.../ From Abstract Painting to Abstract Photography* 61

Ufuk GÜRAL, *Almodovar Sineması ve Postmodernizm / Almodovar Films and Postmodernism* 67

Cihan IŞIKHAN, *Müziğin Perde ve Süresi ile Temsil Edildiği Benzerlik Arama Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme / An İnvestigation of Studies About Similarity Searching in Music, Represented with İts Pitch and Duration* 77

Gülay KARŞICI - Fırat KUTLUK, *Müzik Beğenisinde Kültürel Etkenler / Cultural Effects on Musical Preferences* 87

Taner KORKUT - Bilsen ERCAN, *Roman Meals and Cooking Ware in Lycia: An Experimental Practice in Archeology / Likya Bölgesi'nde Roma Dönemi Yemekleri ve Pişirme Kapları: Deneysel Arkeolojik Bir Uygulama* 95

Süleyman ÖZDERİN, *Modern Süreçten Postmodern "Çağdaş" Sanata Geçiş, "Postestetik Entropi" Ve Sanatın Sonu / Passing Postmodern Contemporary Art From Modern Process, "Postesthetic Entropi" and Fine of Art* 107

Feridun ÖZİŞ, *Dikdörtgen Kesitli Mekânlarda Rt Analiziyle Dinleme Noktalarının Değerlendirilmesi / Evaluation of Sound Fields Of Spaces With Rectangular Cross-Section by Rt Analysis* 117

Mustafa SÖZEN, *Sinemasal Zaman ve 'Gizli Yüz' Filminin Zaman Çözümlemesi / Cinematic Time and The Time Analysis of The 'Secret Face'* 125

Abdullah UZ, *Müzik Seminerleri Deneyi ile Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümleri Karşılaştırması ve Çok Programlı Okul Yaklaşımı / The Comparison of the Experiment of Music Seminars and Anatolian High School of Fine Arts and the Approach of Comprehensive School* 143

Mehmet YÜKSEL - Türev BERKİ, *Beethoven'ın Opus 14/1 Piyano Sonatının İkinci Bölümüne İlişkin Motif - Yapı Analizi / Analysis of Motific Structure Related to the Second Movement of Beethoven's Piano Sonata, Opus 14/1* 155

Tanıtım Yazıları 165

Emel MÜLAYİM ORAL, *Melita'dan Battalgazi'ye Kültür ve Sanat Günleri / From Melita to Battalgazi Cultur and Art Festival* 167

Fotoğraflar 173

MÜZİK BEĞENİSİNDE KÜLTÜREL ETKENLER / CULTURAL EFFECTS ON MUSICAL PREFERENCES

Gülay KARŞICI[1]
Fırat KUTLUK[2]

Özet

2007'de tamamlanan bu çalışma, kişinin bir müzik parçasını "beğenip-beğenmediğini" ifade etmesindeki etkenler incelendi ve katılımcıların tepkilerinin beyinde izlenebilirliği araştırıldı. Dört farklı türde müzik örneği 22–37 yaş aralığında, sağlıklı, sağ el baskın on bir kadın, on üç erkek toplam yirmi dört katılımcıya fMRI (fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme) çekilirken dinletildi ve aktif olan beyin bölgeleri belirlendi. Daha sonra katılımcılarla görüşmeler yapılarak kişilerin kültürel geçmişleri, müzik beğenileri ve dinletilen müzikleri beğenip-beğenmediği belirlendi. En sonra da katılımcıların ifade ettiği müziksel tercihler ve dinletilen müzik örneğini beğenme durumu ile fMRI taramasından çıkan beyin görüntülerinin sonuçları karşılaştırıldı.

Bu makalede ise özellikle fMRI çekimlerinden sonra katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar ele alınmıştır. Kendilerine dinletilen dört örnekte neler hissettikleri, düşündükleri ve neler hayal ettikleri sorgulanmış, kimi ortaklıklar aranmıştır.

Anahtar kelimeler: Müzik beğenisi, kültürel etkenler, duygu bilişsel müzik uyaranlar.

Abstract

In a reserach which was completed in 2007, the reasons behind the participants' declarations as "pleasant-unpleasant" about a musical piece and the traceability of their responses in the brain are searched. Musical pieces from four different genres are listened by thirteen women and thirteen men (age between 22-37) in an fMRI (functional magnetic resonance imaging) setting and their brain activations are observed. After the fMRI experiment interviews are made with the participants in order to determine their cultural background, musical tastes and their responses to those musical pieces used in the experiment. Finally participants' declarations about their musical preferences and responses to musical pieces are compared with their fMRI scans.

This paper will examine the interviews with the participants after fMRI experiments. What did they feel, think and imagine while listening musical pieces from four different genres?

1- Dr. Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, Talas/Kayseri gulaykarsici@erciyes.edu.tr

2- Prof. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bilimleri Bölümü, Narlıdere/İzmir firat.kutluk@deu.edu.tr

Key words: Musical preferences, cultural effects, emotion, music cognition, stimuli.

YÖNTEM

Disiplinlerin metodolojik ve kuramsal açıdan birbirlerinden yararlanmasının yanında sosyal bilimler, fen ve sağlık bilimleri içinde farklı disiplinlerdeki araştırmacıların birlikte çalıştığı konular söz konusu. Müzik, bu alanlar içinde önemli bir yere sahiptir. Müziğin kişide yarattığı psikolojik değişiklikler ve buna bağlı olarak beyinde yarattığı etkiler; insanın müziği anlama ve kavrama yetisi; müzik, tını, ezgi, ritim, çalgı sesleri, konuşma, sound ve gürültü gibi ögelerin beynin hangi bölgelerini harekete geçirdiği ya da bu uyaranların (stimuli) duyguları nasıl uyandırdığı gibi konular bunlardan birkaçı. 2007 yılında tamamlanan "Müzik Beğenisinde Kültürel Etkenler: Bir fMRI Çalışması" başlıklı doktora tezi, müzik ve beyin araştırmaları içinde değerlendirilecek ve farklı disiplinlerden bilim insanlarıyla ortaya konan disiplinlerarası bir çalışmadır. Bu tezde müzik beğenisi ve bunun kültürel geçmişle olan ilişkisi ile beğenilen ve beğenilmeyen müziklerin beyinde yarattığı etkiler araştırıldı. Çalışmanın hipotezi kişinin bir müzik parçasını "severim", "sevmem" ya da "bu müzik türünü dinlerim", "bu türü hiç dinlemem" şeklindeki söylemlerinde kişinin eğitimi, aile yaşantısı gibi kültürel geçmişinin bağlantılı olması; çevresinin herhangi bir müzik türüne olan olumlu ya da olumsuz yaklaşımlarından ve elit bakıştan kaynaklanan tepkilerin yarattığı kaygının da etkili olabilmesidir. Katılımcıların bu tip söylemleri ile fMRI'da (fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme) kan oksijen seviyesi bağımlı (BOLD) kontrast yöntemi [3] kullanılarak beyin görüntülerinin sonuçları karşılaştırıldı. Müzik beğenisindeki kültürel etkenler de göz önünde bulundurularak, hoşlanıldığı iddia edilen bir müzik parçasından ya da türünden aslında gerçekten haz alınıp alınmadığı araştırıldı. Bu yazı ise fMRI sonuçlarına değil, çalışmaya katılan katılımcıların kendilerine dinletilen müziklerle ilgili yorumlarına odaklanmıştır. Yirmi altı katılımcıyla, dinledikleri müziklerle ilgili beğenileri, yorumları, dinlerken canlandırdıkları/hissettikleri gibi konular çerçevesinde yapılan görüşmelerin sonuçlarıyla ilgili bir değerlendirmedir.

MÜZİK BEĞENİSİ VE DUYGU

Ohio Üniversitesi'nin "Music Cognition" başlıklı web sitesinde bilişsel müzik araştırmacıları için çeşitli konu başlıkları yer alır. Değişik gruplandırmalarla sınıflandırılan konu başlıkları insan ve müzik dendiğinde akla gelebilecek pek çok soruyu kapsar. İnsanın neden müzik yaptığından, değişik kültürlerin müziklerinin neden farklı olduğuna varıncaya değin araştırmacılara model sunan site, aslında bilinen ama akla gelmeyen ilginç soruları da içerir. Yüzlerce soru olan sitede çalışma konusuyla ilintili olan dört ana başlık söz konusu. "Müzik Yeteneği ve Zekâsı"

3- H. M. Karakaş, "Kognitif Fonksiyonel Manyetik Rezonans Görüntülemenin Teori ve Uygulaması", *Klinik Psikiyatri Dergisi,* Sayı 5, 2002, s. 139-144.

başlığında yer alan konular kısaca şöyle:

- Kimi insanlar diğerlerinden neden daha müzikaldir?
- Müzik yeteneğinin unsurları nelerdir?
- Müzik zekâsı genel zekâdan farklı mıdır?
- Müzik yeteneği ölçülebilir mi?
- Kimi insanlar ton duygusundan neden yoksundur?
- Müzik yeteneği kalıtsal mıdır?

"Müzik Beğenisi ve Müzik Tercihi" ana başlığında yer alan alt başlıklar ise farklı konulara işaret eder:

- Müzik insana nasıl haz verir?
- Tahtaya sürtülen tırnağın çıkardığı ses neden herkesi rahatsız eder?
- Kimi tınıların ve akorların kulağa hoş gelmesinin nedeni nedir?
- Müzik beğenisi zaman içinde neden değişir?
- Müzik beğenisi neden kişiseldir?
- Müzik beğenisi kişilikle bağlantılı mıdır?
- Her insan müziği aynı şekilde mi duyar?
- İki ayrı parçayı aynı anda dinlemekten neden hoşlanmayız?
- Tonal müziğin atonal müziğe yeğlenmesinin nedenleri nelerdir?

"Müzik ve Duygu" başlığında beş soru yer alır:

- Müzik duyguları nasıl uyandırır?
- Müzikle uyandırılmayan duygular söz konusu mu (utanma ya da kıskanma gibi)
- Kimi müzikler neden nostaljik duygular uyandırır?
- İnsanlar kendilerini üzen müzikleri neden dinlemeyi sürdürür?
- Kimi şarkılardan nefret etmemizin nedenleri nelerdir?

Bunlar müzikle ilgili sorulabilecek yüzlerce sorudan bazıları. Duygu üzerine çalışan farklı disiplinlerden araştırmacıların ulaştıkları sonuçların hala tartışılıyor olması ve aslında bir yerde kesin sonuçlara ulaşılamaması da müzik beğenisi, müzik dinleme alışkanlıkları, algılama, kişilik, kültür, sosyal çevre gibi etkenlerin gü-

cünü ortaya koyuyor; elbette bunların değişkenliklerini de. Literatürde bu konuda yapılan çalışmalarda hangi müziklerin hangi duyguları uyandırdığına ilişkin ortak saptamalar söz konusu. Juslin ve Laukka bunları şöyle özetler:

- Mutluluk: hızlı tempo, küçük tempo değişkenliği, majör ton, yalın ve konsonant armoni, yüksek perdeler, parlak tını.
- Hüzün: yavaş tempo, minör ton, disonant armoni, düşük ses seviyesi, pes perdeler, monoton ses tınısı, yavaş vibrato.
- Kızgınlık: hızlı tempo, basit tempo değişkenliği, minör ton, armonik uyumsuzluk, yüksek ses seviyesi, yüksek perdeler, ani ritmik değişiklikler, sert tınılar.
- Korku: hızlı tempo, minör ton, uyumsuzluk, düşük ses seviyesi, yüksek perdeler, ses seviyesindeki ani değişiklikler.
- Duyarlık: yavaş tempo, majör ton, konsonant armoni, pes perdeler, orta düzeyde ses seviyesi, yumuşak tınılar, oldukça dar perde genliği. [4]

Ele alınan beş duygulanımda da müzikal ortaklıklar söz konusu. Net olan ayrım, majör-minör tonlar, müziğin tonal-atonal olması ve ritmin hızlı ve yavaş olması. Yine aynı çalışmada katılımcıların kendilerine dinletilen müziklere verdiği duygusal tepkiler 41 sözcükle ifade edilmektedir. Aralarında suçluluk, kızgınlık, kıskançlık, şaşkınlık, sinirlilik gibi ifadelerin de bulunduğu bu sözcüklerde öne çıkanlar şunlar: mutlu, huzurlu, kederli, arzulu, neşeli, iyimser, öfkeli, kendinden geçmiş, bunalmış, hafiflemiş, gururlanmış, imrenmiş, korkmuş

Görüldüğü gibi bu konuda yapılan çalışmaların içerdiği değişkenler ve katılımcıların kendilerine dinletilen müziklere verdiği tepkilerin kimi zaman şaşırtıcı olması, müzik üzerine yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçların tartışılmasını zorunlu kılıyor.

UYARANLAR VE BULGULAR

Bu çalışmada dört ayrı müzik türünden birer örnek seçildi. Klasik batı müziği, arabesk, rock ve Türk halk müziği, kimi açılardan birbirine uç örnekler olduğu için tercih edildi. Katılımcıların müzik beğenileri gözetilmeden seçilen bu örneklerde yanıtları aranılan; katılımcıların türler hakkında düşündükleri, müzik beğenileri içinde yer alıp almadığı ve bu beğeniyi oluşturan kültürel etkenlerin varlığının araştırılmasıydı. Alınan yanıtlarla fMRI çekimlerinin karşılaştırılması ve sonuca gidilmesi ise ikinci aşamayı oluşturdu. Müzik beğenisinde kültürel etkenlerin sap-

4- P.N. Juslin and P. Laukka, "Expression, Perception, and Induction of Musical Emotions: A Review and a Questionnaire Study of Everyday Listening", *Journal of New Music Research*, Vol:33(3), 2004, pp. 217–238.

tanmasının o denli kolay olmadığı bilinmekteydi kaldı ki elde edilen sonuçlar katılımcıların dinletilen müziklere verdikleri tepkilerin ne denli değişken ve ilginç olduğunu ortaya koydu.

Klâsik batı müziğinin iyi olduğuna ilişkin genel görüşün katılımcılarla yapılan görüşmede onlarca da paylaşıldığına tanık olundu. Arabesk sevmeyen, kendi deyişleriyle nefret eden katılımcıların bu çalışmada seçilen Orhan Gencebay'a bakışlarının farklı olduğu belirlendi. Müzik dinleme alışkanlıkları içinde Türk halk müziğine yer vermeyen katılımcıların yorumlarında çekimser davrandıkları gözlendi. En rahat yorumlanan tür ise rock oldu. Her deneğin müzik dinlerken kimi zaman anılara daldığı, kimi zaman çeşitli görüntüler hayal ettiği, kimi zamansa güldüğü ve hüzünlendiği gözlendi. Müziğe bakışın ve verilerin tepkilerin değişkenliği ilginçti. Dinletilen müziklerde canlanan anılar ve hayal edilen ortamlar katılımcıların kendi sözleriyle şöyle:

Johann Sebastian Bach – İyi Yedirimli Klavye, C Majör Prelüd 2. Defter

- Piyano çalan ya da başkasının çaldığını düşünen 6 kişi.
- Bale yapar gibi dans eden ya da dans eden birini canlandıran 3 kişi.
- Müziği huzurlu olarak tanımlayan ya da huzurlu bir ortam canlandıran 4 kişi.
- Müzisyenler hangi notalara basıldığını tahmin etmeye çalışmış ve piyano derslerini hatırlamış (3 kişi müzisyen)

Orhan Gencebay – Bir Teselli Ver

- Gülen 9 kişi.
- Orhan Gencebay'a saygı duyan ve onu diğer arabeskçilerden ayıran 9 kişi.
- Dolmuşta ya da otobüste olan 3 kişi.
- Türk filmlerini aklına getiren 3 kişi.

White Snake – Still Of The Night

- Dans etmek isteyen, coşku, hareketlilik, enerji ve motivasyon hisseden 19 kişi.
- 80'leri düşünen 2 kişi.
- Konser düşünen 4 kişi.
- Rock barlar aklına gelen 4 kişi.
- Gitar ya da bateri çalan 5 kişi.

Emine Akmeşe – Kaşlarının Karası

- Duyup duymadığına emin olamayan ya da başka parçaya benzeten 6 kişi.
- Sözleri anlamsız bulan 3 kişi.
- Sözleri komik bulan gülen, gülmek isteyen ve eğlenen 8 kişi.

- Ailesi aklına gelen 4 kişi.
- TRT Türk Halk Müziği Korosu aklına gelen 5 kişi.
- Dans etmek ya da ritim tutmak isteyen 6 kişi.
- Düğün ya da kına gecesini düşünen 3 kişi.

Dinletilen dört ayrı türün de simgelediği müzik dışında kimi ortak şeylerin olması dikkat çekici. Sözgelimi A.T. klâsik müziği kaliteli insanların dinlediği ve konserlere giden insanların da kültürlü insanlar olduğunu düşünüyor. Tam karşısında ise arabesk var ve bu müziği dinleyenlerin kalitesiz ve cahil insanlar olduğunu savunuyor. Ailesinde arabeskin yasaklandığı ve bu türe karşı kesin yargının olduğu katılımcılar söz konusu. Bu görüşü hala sürdüren kimi katılımcılar da var, müziğe artık farklı bakanlar da. K.U. babasının müzik öğretmeni olması nedeniyle klasik müziğe olumlu bakıldığını ama yaşamlarında hiçbir zaman yeri olmadığını söylüyor. Radyoda klasik müzik çıktığı zaman "kulak kabartıldığı" ve kanalın değiştirilmediğini ama özellikle bu türün evde dinlenmediğini söylüyor. A.U. da klasik müziğin kaliteyi ifade ettiğini ve elit insanların bu müziği dinlediğini söylüyor ama hayatında yeri olmadığını ifade ediyor. U.A. kendi deyişiyle "Herkes Bach'ı bir şey olduğunu söylediği için" önemli buluyor. Annesi sayesinde bu müzikle tanışan U.A. müziği beğenmediğini belirtiyor. Ö.M. klâsik müzik dendiğinde TRT'nin Pazar Konserlerini anımsayan tek katılımcı değil. Bir müzik türünün bir televizyon programıyla bu denli özdeşleştirilmesi ilginç. Ona göre *Pazar konseri*, televizyonun "dinlendirilmesi" (ısınmaması için kapatılması) anlamına geliyor. I.C. ise Bach dinletildiğinde aklına Pazar Konseri ve Danny Kaye'in Metpopolitan'da yaptığı şov aklına gelen bir katılımcı. Amcasının kedisinin adının Vivaldi olduğunu söyleyen I.C.'ye göre klâsik müzik "önemli ve bilinmesi gereken bir şey". A.K., klasik müziği çok sevdiğini söyleyen bir katılımcı. Ancak hiç dinlemediğini de sözlerine ekliyor. Onun da aklına gelen ilk şey, ilkokul çağında tanık olduğu Pazar Konseri ve Danny Kaye. B.M. klâsik müziğin kaliteli olduğunu savunuyor. Bu müziği yapmak için armoni ve nota yazmayı bilmek gerekiyor ve B.M.nin ölçütü bu.

Arabesk için gelen yorumlarda da ortak noktalar bulmak olası. İlki, katılımcıların çoğunun Orhan Gencebay'ı arabesk olarak değerlendirmemesi ve dinlemeseler bile Gencebay'a mesafeli olduklarının gözlenmesi. Arabesk dendiğinde İbrahim Tatlıses ya da Müslüm Gürses'in anılması gerektiğini, Gencebay'ın gerek müziği gerekse sosyal yaşamdaki yeriyle tüm arabeskçilerden ayrı olduğunu savunan katılımcı sayısı hayli fazla. Çalışmada kullanılan "Bir Teselli Ver" e gelen tepkilerin içinde "gülme"nin de olması olayın bir diğer ilginç sonucu. Bir müzik parçasına gülmenin değişik nedenleri nelerdir? Kuşkusuz akla önce sözler ya da kötü olduğu çok belirgin olan vokal ya da çalgı performansı gelir. Orhan Gencebay'da bunların ikisi de katılımcıların ifadeleriyle söz konusu değil. Çalışmaya başlamadan önce fMRI'a giren ve Orhan Gencebay dinleyen bir müzikbilimcinin buna benzer ifadeler kullandığı görülür. Kendi deyişiyle çalgılama, yaylıların performansı ve özellik-

le glisandoları oldukça başarılı bulması gülmesine neden olan bu akademisyen, şu yorumu yaptı: "Sürekli aşağılanan ve kötü olduğu tescil edilmeye zorlanan bir türdeki başarılı performansa gülerken aklıma çok sayıda şey geldi ama bunu anlatmak o kadar da kolay değil". Katılımcıların Orhan Gencebay'ı ayrı bir yere koymasının ölçütleri şunlar: evine bağlı olması, tek eşli olması, magazinel olmaması, eşine saygılı ve sevgi dolu olması, jüri üyesi olarak yer aldığı televizyon programında düzgün konuşması, bilgili olması, halka olumlu mesajlar vermesi. Bunlar özellikle diğer arabeskçiler vurgulanarak ifade edilmekte. Katılımcıların Orhan Gencebay için yaptıkları kimi yorumları ise şöyle özetlemek mümkün: arabesk yapmıyor, sağlam müzik yapıyor, bence sanat yapıyor, halk ozanı, pozitif imaj, topluma iyi mesajlar veriyor, efendi adam, arabeske katkısı yüksek, şarkılarını kendi yazıyor yani emek var. Arabesk için "yapış yapış, varoş edebiyatı, nefret ederim" yargısındaki Ö.L., içine kapanık ve üzgün olduğu zamanlarda Orhan Gencebay'ı dinlediğini belirtiyor. Ö.M. Orhan Gencebay'a saygı duyan katılımcılardan. Babasının Gencebay kasetleri olduğunu söyleyen ve arabesk için "dinlemiyorum ama sevmem diyemem" biçiminde bir tanımlama yapan katılımcı, söylemine uygun bir biçimde dinlediği örneğe "nötr" puanı veriyor. Ancak bu da arabesk söz konusu olduğunda bir kaç katılımcıda karşılaşılan bir durum. İlk görüşmelerdeki çekimserlik ikinci görüşmelerde daha kesin yargılara dönüşebiliyor. Bu da fMRI'da çıkan sonuçların müzik beğenisi konusunda kesin sonuçlar verebileceğine inanılması olarak yorumlanabilir. Yine de arabesk sevmeyen ve dinlemeyen katılımcıların kendi deyişleriyle Orhan Gencebay'ı ayrı bir yere koymalarının ve Gencebay'ı "arabesk yapmıyor" biçiminde değerlendirmelerinin asıl nedeninin arabesk dinliyor ya da seviyor durumuna düşmekten kaçınmaları olarak değerlendirilebilir. Omar Ali, müzikteki aşinalığa değinerek tanıdık müzikleri beğenmenin daha yüksek bir yüzde olabileceğini vurgular.[5] Bu arabesk için de geçerli olabilecek bir durum. Orhan Gencebay'ı sevmediğini ama şarkılarının sözlerini bildiğini söyleyen O.İ., bunun nasıl olduğunu kendisinin de anlamadığını söylüyor.

Rock, çoğu katılımcı için özgürlüğü, sahne şovlarını ve enerjiyi çağrıştırıyor. Aklına gençlik dönemi ya da bar ortamı gelen katılımcılar da söz konusu. Kendisini sahnede gitar ya da davul çalarken canlandıran katılımcı sayısı da az değil. Dinletilen White Snake şarkısı, hakkında en az yorum yapılan müzik örneğiydi. Verilen yanıtlar sevdim-sevmedim ya da rock dinlerim ama bu türü değil biçimindeydi.

Türk halk müziği örneği olan "Kaşlarının Karası", hakkında ilginç yorumların yapıldığı bir örnek olarak karşımıza çıktı. Bu türü sevmeyen çoğu katılımcının yine arabesk örneğinde olduğu gibi türküye ölçülü yaklaştığı gözlendi. Performansa dikkat eden ve söyleyen şarkıcının kesinlikle TRT sanatçısı olduğunu vurgulaması ve bu yüzden sevmediğini belirtmesi ilginçti. O.İ. "Türkü bizden olduğu için ona haksızlık edemiyorum ama sevmedim" diyor. "TRT aklıma gelmişti. Türküde TRT

5- S.O.Ali., *Music and Emotion: The Effects of Lyrics and Familiarity on Emotional Responses to Music*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), The Faculty of the College of Arts and Sciences of American University, 2004.

aklıma gelir. Siyah kıyafetlerle koro, o sahne aklıma geliyor. Çoğu zaman sıkıcıdır ama hoşuma giden zamanları da olur. İlkokul 5'e kadar TRT vardı sadece, o yüzden belirgin bir yeri var" diyor. Köy ve köy düğünlerinin aklına geldiğini de belirtiyor. Ö.L. "sıkıcı TRT, boyalı boyalı, lahanalı teyzeler" diyor gülerek ve türküye saygısı olduğunu belirtiyor: "öyle abidik gubidik türkülere hiç tahammülüm yok". Türkü ona göre oryantalizmi ifade ediyor. A.T. türkü dinlerken anneannesini anımsadığını ve duygulandığını söylüyor ama türküyü sevmediğini de sözlerine ekliyor. A.U. da türküyü sevmediğini ama babasını anımsadığını ve bu yüzden fMRI'da sevmiş olarak çıkabileceğini ifade ediyor. H.E. için türkü dinlerken anımsadıkları TRT, Arı Stüdyoları ve kalıp ifadeler. H.E.'nin burada söylediği bir şey ilginç: "çocukluğumu ziyan ettiler". S.V. 'nin aklına gelen şey ise TRT4 kanalı. G.E. ise türküyü sevmediğini ama bundan dolayı suçluluk duyduğunu ifade ediyor. S.A. yalnızca "Anadolu'ya has bir müzik" demekle yetinmiş. İ.B. türküyü geleneksel değerlerimiz için gerekli olarak görüyor: "bizim için çok önemli çünkü toplumun kaybetmemesi gereken bir unsuru olarak hissediyorum" diyor. Ö.M. de türkü dinlerken aklına siyah beyaz televizyon gelen katılımcılardan biri. Ş.C. ise aslında Türk halk müziğini dinlediği ve sevdiğini ama performansın "TRT formatında olduğu"nu ve bu yüzden sevmediğini belirtiyor.

SONUÇ

Daha önce de değinildiği gibi müzik beğenisini tanımlama yolunda verilen uğraşların hiçbir zaman net şeyler ortaya koyamayacağı kesin. Buradaki ölçütlerin çokluğu yeterli kanıt: Ses güzelliği, ezgi güzelliği, entonasyon, şarkı sözleri, müziğin insanda yani hafızada canlandırdığı şeyler, insana anımsattıkları, simgeler, müzik kaydının ustalığı, çalgılama, performans ustalığı, seslendiricinin kimliği ve sosyal yaşamdaki duruşu, müzik dinlenilen ortam, eğitim, aile, sosyal çevre, kültürel kimlik… Kesin olan bir başka şey ise bu ölçütlerin daha da arttırılabileceği.

KAYNAKÇA

Ali S.O., *Music and Emotion: The Effects of Lyrics and Familiarity on Emotional Responses to Music,* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), The Faculty of the College of Arts and Sciences of American University, 2004.

Juslin P.N. - Laukka P., "Expression, Perception, and Induction of Musical Emotions: A Review and a Questionnaire Study of Everyday Listening", *Journal of New Music Research*, Vol:33(3), 2004, pp. 217–238.

Karakaş, H.M., "Kognitif Fonksiyonel Manyetik Rezonans Görüntülemenin Teori ve Uygulaması", *Klinik Psikiyatri Dergisi*, Sayı 5, 2002, s. 139-144.

http://musiccog.ohio-state.edu/what_is_music_cognition.html#skill